

ОСНОВНІ РЕПРОДУКТИВНІ МОТИВИ МОЛОДИХ ЖІНОК В УКРАЇНІ

Івачевська О.В.

Інститут соціальної та політичної психології
Національної академії педагогічних наук України

Розглянуто феномени материнства та свідомої відмови від материнства (чайлдфрі) у контексті репродуктивної поведінки особистості. Окреслено коло проблем емпіричного дослідження особливостей мотивації народження чи відмови від народження дитини молодими жінками. Доведено доцільність застосування проєктивного методу в дослідженні мотиваційної сфери особистості. Визначено особливості репродуктивної мотивації та основні чинники її формування у молодих жінок в Україні. Запропоновано класифікацію репродуктивних мотивів відповідно до їх змісту.

Ключові слова: репродуктивна мотивація, репродуктивні мотиви, чайлдфрі.

Постановка проблеми. Питання материнства сьогодні набувають гострого звучання у різних галузях науки, зсуваючи акцент із функціональних та формальних аспектів репродуктивної поведінки молодих жінок у бік глибинних, психологічних смислів народження дітей чи відмови від їх народження. Й справді, традиційний підхід до даної проблеми, що концентрував увагу та зусилля скоріше на кількісних показниках відтворення населення, його репродуктивного здоров'я, статевого виховання тощо, видається наразі неспроможним забезпечити психологічне благополуччя матері та дитини, а також молодих жінок, котрі знаходяться на етапі прийняття свідомого репродуктивного рішення щодо народження чи відмови від народження дитини у майбутньому. Ігнорування ж психологічного аспекту репродуктивної поведінки молодих жінок, а саме – мотиваційного її наповнення, поглиблює, на нашу думку, кризову ситуацію в Україні, що характеризується безвідповідальним ставленням до народження та виховання дітей, з одного боку, чи повною відмовою народжувати у майбутньому – з іншого. Водночас, молоді жінки, що відповідально й свідомо підходять до материнства часто залишаються сам на сам із низкою, пов'язаних з ним, питань та проблем. Очевидно, актуальними наразі виявляються дослідження репродуктивної мотивації молодих жінок в Україні та усього спектру тих чинників, що формують мотиви народження чи відмови від народження дитини у наш час.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Феномен материнства ставав предметом досліджень в різних галузях науки: у психології (В. Брутман, Л. Бурлачук, Н. Коваленко, С. Мещерякова, О. Мурашко, Р. Мухамедрахімов, Г. Філіппова та ін.); у медицині (В. Астахов, О. Дубовік, А. Захаров, Д. Ісаєв, Г. Скобло, Т. Сорокіна); у біології, психофізіології (А. Батуєв); у педагогіці (Ю. Василькова, Т. Василькова, Ю. Шмурак, А. Піскунов); в історії (Л. Віннічук, М. Стельмахович); у культурології (Л. Арнет, В. Доскін, Т. Стефаненко, А. Шмідт) тощо.

У дослідженнях материнства як забезпечення умов для розвитку дитини особливе значення надають материнсько-дитячій взаємодії. У даному контексті наголошують на материнських якостях та характеристиках материнської поведінки, виділяють культурні, соціальні, еволюційні, фізіологічні й психологічні основи [1].

Культурно-історичні аспекти материнства відображені у роботах І. Кона, М. Міда, Е. Badinter, R. Gelles, D. Jil, В. Kornel та ін., де материнство розглядають як одну з соціальних жіночих ролей, зміст якої може змінюватися з плином епох. Біологічне підґрунтя материнства вивчають у дослідженнях, в яких матір та ті умови, що вона забезпечує, розглядають як організацію фізіологічного та стимульного середовища для розвитку дитини. Тут на передній план висувають еволюційні аспекти формування фізіологічних, мотиваційних і поведінкових механізмів материнства [2; 3; 4; 5 та ін.]. Цікавими видаються дослідження, в яких поєднані біологічні та психологічні підходи. Так, в етологічних дослідженнях материнство вивчають з позиції оцінювання кількості ресурсних затрат (Д. Дьюсбері, С. Панов та ін.), батьківського вкладу (Дж. Альтманн, Р. Тріверс), виявлення еволюційних основ формування материнської поведінки (К. Лоренц, Н. Тінберген, Р. Хайнд та ін.) тощо. Дослідження ж фізіологічних та психофізіологічних аспектів материнства спрямовані переважно на вивчення нейрогуморальних механізмів статевого дозрівання, зв'язку гормонального фону та емоційних станів, їх ролі у розвитку материнства, забезпечення емоційних особливостей материнсько-дитячих відносин [6; 7; 8; 9 та ін.]. У медико-орієнтованих дослідженнях аналізують зв'язок психологічного стану жінки під час вагітності з успішним виношуванням дитини та патологією вагітності й пологів, особливостями післяпологового періоду для матері та дитини [10; 11; 12 та ін.].

Психологічні аспекти материнства детально вивчають, наприклад, у феноменологічних дослідженнях, в яких виділяють й описують функції матері, особливості її поведінки, переживань, настановлень, очікувань тощо. Популярними тут являються типізація та стилізація материнської поведінки, відношення, позиції і т. і. [13; 14; 15; 16 та ін.].

В сучасній психології особистості та психотерапевтично орієнтованих напрямках психології (Р. Shereshefsky and L. Yarrow, G. Bohein and V. Hegekull, M. Gerson at all, W. Miller тощо) материнство вивчають як стадію особистісної та статевої ідентифікації переважно в аспекті задоволеності жінки власною материнською роллю.

В. Брутман, Д. Віннікот, Р. Мухамедрахімов, Н. Самоукіна, І. Хамітова, Г. Філіппова, Т. Vernu, D. Pines та ін. розглядають материнство як важ-

ливу складову психічної сфери жінки і визначають його як інтегральне утворення особистості, сукупність ціннісних орієнтацій жінки, настановлень та очікувань, материнських почуттів, відносин і позицій, материнської відповідальності та стилю сімейного виховання.

Очевидно, що психологічні аспекти материнства вчені вивчають переважно у контексті народження дитини молодою жінкою та її готовності брати на себе відповідальність за виконання нової соціальної ролі. Однак, з огляду на сучасний дискурс, ми пропонуємо розглядати материнство у контексті репродуктивної поведінки особистості, що дозволяє вивчати мотиваційний аспект не лише власне народження дитини, а й феномену відмови від народження у майбутньому, т. з. тенденцію «чайлдфрі», яка нині дедалі активніше поширюється в Україні.

В різні роки спроби виділення мотивів та чинників, що впливають на репродуктивну поведінку особистості були здійснені переважно вченими-демографами – Б. Урланісом, О. Лармінім, Р. Фрідманом, В. Козловим та ін., однак, теоретичний аналіз наукової літератури показав, що усталеної класифікації не існує й досі. Натомість, багато наукових праць присвячено різним аспектам формування репродуктивної поведінки, у яких вчені називають безліч причин зниження потреби в дітях, зменшення показників народжуваності, девальвації цінності материнства.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Не дивлячись на всебічне наукове опрацювання проблем материнства вітчизняними та зарубіжними вченими, питання особливостей репродуктивної мотивації жінок, що визначає вектор їх репродуктивної поведінки і є психологічною основою як власне материнства, так і відмови від нього, досі залишаються поза увагою. На наш погляд, відповідальне ставлення до материнства, готовність до нього можливі лише за умови свідомого, вмотивованого репродуктивного рішення, запорукою чого є усвідомлення власних потреб, бажань й віднаходження адекватних шляхів (засобів) їх задоволення, усвідомлення та диференціація жінкою мотивів власних репродуктивних дій тощо. Традиційні ж підходи до вивчення материнства та репродуктивної поведінки видаються нам такими, що не забезпечують глибину знань про особливості репродуктивної мотивації молодих жінок, зумовлюють дефіцит вірогідних наукових даних, які б сприяли розробленню адекватних регулятивних засобів покращення в першу чергу якісних характеристик дітонародження як в онтогенетичному, так і загальнонаціональному вимірі.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є визначення особливостей репродуктивної мотивації та основних чинників її формування у молодих жінок в Україні, а також класифікація репродуктивних мотивів за їх змістом та спрямуванням.

Виклад основного матеріалу. О. Тіунова зазначає, що «передумовою усвідомленого прийняття життєво важливих рішень, у тому числі – бути матір'ю, є відповідальне ставлення» [цит. за [17]]. А це, на нашу думку, можливо лише в умовах розгортання суб'єктності, самоусвідомлення, набуття особистістю власних переконань і цінностей. Переконані, що відповідальне став-

лення до материнства можливе лише за умови усвідомлення й диференціації жінкою власних намірів, мотивів тощо, й уміння віднаходити адекватні шляхи (засоби) задоволення власних потреб і бажань, а отже, реалізації свідомого репродуктивного вибору.

Варто відзначити, що репродуктивна мотивація як складний багаторівневий регулятор життєдіяльності особистості у молодих жінок часто носить неусвідомлений, латентний характер, а неузгодженість прихованих мотивів щодо народження чи відмови від народження дитини з «явними», декларованими мотивами призводить до внутрішнього конфлікту, що перешкоджає здійсненню молодою жінкою свідомого репродуктивного вчинку, утруднює процес розгортання суб'єктності в онтогенетичному вимірі, унеможливаючи її ефективне життєконструювання.

Досліджуючи особливості репродуктивної мотивації молодих жінок в Україні, ми спиралися на основні методологічні положення [18]:

– про особистість як суб'єкт власної життєтворчості і розвитку, про роль учинку в житті особистості, її духовності (К. Абульханова-Славська, І. Бех, О. Киричук, І. Манюха, В. Роменець, С. Рубінштейн, О. Старовойтенко, В. Татенко, Т. Титаренко та ін.);

– екзистенційно-гуманістичного підходу до вивчення смисложиттєвої проблематики особистості, а також до проблем осмислення життєвого шляху й свідомого життєвого вибору (К. Абульханова-Славська, Л. Андиферова, А. Маслоу, Ф. Перлз, К. Роджерс, І. Ялом, Т. Титаренко, В. Жовтянська та ін.);

– про мотиваційну сферу особистості (Б. Афанасьєв, В. Асєєв, Дж. Аткинсон, Л. Божович, В. Вілюнас, Ф. Герцберг, Є. Ільїн, Т. Кудріна, О. Леонтєв, Б. Ломов, Д. МакКлеланд, А. Маслоу, В. Мерлін, А. Орлов, Х. Хекхаузен, П. Якобсон та ін.);

– про материнство як складову психічної сфери жінки (В. Брутман, Д. В. Віннікот, Р. Ж. Мухамедрахімов, Н. В. Самоукіна, М. Панкратова, І. Хамітова, Г. Філіппова, Т. Verny, D. Pines та ін.).

Оскільки репродуктивна мотивація молодих жінок досі не була предметом окремих досліджень у психології, перед нами поставали непрості завдання, серед яких: 1) систематизація наукових даних з проблем вивчення мотиваційної сфери особистості, досліджень феномену материнства, визначення й обґрунтування сутності поняття «репродуктивна мотивація» та «репродуктивні мотиви» особистості; 2) побудова та емпірична верифікація концептуальної моделі репродуктивної мотивації молодої жінки; 3) розроблення/модифікація й апробація методик вивчення репродуктивної мотивації у молодих жінок та оцінювання ступеню усвідомлення ними власних репродуктивних мотивів; 4) виявлення особливостей репродуктивної мотивації у молодих жінок залежно від їх особистісних особливостей, внутрішніх та зовнішніх чинників тощо.

Розв'язання означених завдань передбачало використання системи загальнонаукових теоретичних та емпіричних методів дослідження. Теоретичні – аналіз, синтез, систематизація, моделювання і типізація. Емпіричні – включене спостереження, бесіда, анкетування, нестандартизоване інтерв'ю, контент- та інтент-аналіз, про-

ективні та напівпроективні методи, біографічний метод та метод футуристичного наративу, психодіагностичні методики дослідження мотиваційної сфери, самоактуалізації та соціальної зрілості особистості, її смисложиттєвих орієнтацій та ціннісного спектру, потенціалу суб'єктивності та вчинковості, авторські методики дослідження репродуктивної мотивації молодих жінок та ступеню усвідомлення ними власних репродуктивних мотивів, а також методи емпіричної верифікації теоретичних моделей та математичної обробки емпіричних даних.

Виходячи з мети і завдань нашого дослідження, до вибірки увійшли молоді жінки віком від 18 до 35 років загальною кількістю 211 осіб, з них 50 жінок, що декларативно відносять себе до української спільноти «Чайлдфрі» (вільні від дітей). При цьому, критеріями відбору респондентом стали: контактність, добровільність участі у дослідженні; визнання себе громадянкою України; соціалізованість; відсутність релігійного чи іншого виду фанатизму, який перешкодив би адекватному сприйманню інформації, пов'язаної з дослідженням; відсутність психічних, психоневрологічних захворювань, ознак явної інвалідації. Зазначимо, що вибірка молодих жінок розподілилася стратометрично за віковим критерієм з урахуванням особливостей професійної діяльності, зазвичай характерної для кожного вікового періоду таким чином:

Вік, років	К-ть, осіб	Особливості професійної діяльності
18 – 22	67	Навчання у вузі, здобуття вищої освіти, формування професійної ідентичності тощо.
23 – 28	71	Професійне становлення, накопичення професійного досвіду, побудова кар'єри тощо.
29 – 35	73	Удосконалення професійних навичок, продовження кар'єрного зростання, професійна компетентність та стабільність тощо.

Методичний інструментарій емпіричного дослідження складався з трьох основних блоків та був зорієнтований на:

1) дослідження особливостей мотиваційної сфери сучасних молодих жінок – за допомогою «Методу мотиваційної індукції» Ж. Нюттена, методики «Ієрархія потреб» в модифікації І. Акіндінової та шкали мотивації схвалення Д. Марлоу і Д. Крауна;

2) дослідження особистісних особливостей молодих жінок – рівня самоактуалізації за допомогою питальника САТ Е. Шострома, ступеня особистісної зрілості за допомогою опитувальника Ю. Гільбуха, смисложиттєвих орієнтацій молодих жінок за допомогою методики СЖО в адаптації Д. Леонтьєва, рівня суб'єктивного контролю за допомогою одноіменної методики Є. Бажин, Е. Голикіна, Л. Еткінд;

3) дослідження репродуктивної мотивації молодих жінок – виявлення структури й змісту репродуктивного настановлення жінок за допомогою Рольового опитувальника дітородіння М. Родштейн, аналіз індивідуальної життєвої історії, суб'єктивного ставлення сучасних молодих жінок до материнства, вивчення репродуктивних

планів, а також виокремлення самопрезентованих репродуктивних мотивів на основі даних, отриманих за допомогою методу анкетування (інтерв'ю), розширення уявлень про репродуктивну мотивацію сучасних молодих жінок за допомогою авторської методики «Життєві історії» [19], оцінювання ступеня усвідомлення молодими жінками власних репродуктивних мотивів за допомогою автонаративу «Я там і тоді – Я тут і тепер» та футуристичного наративу «Моє близьке, віддалене майбутнє».

З метою уточнення емпіричних даних були застосовані допоміжні методи дослідження: бесіда (інтерв'ю), спостереження та аналіз суджень, отриманих у процесі обговорення в колі тематичних терапевтичних груп та інтернет-спільнот [20].

Вивчаючи особливості репродуктивної мотивації особистості ми розуміли, що неминуче зустрінемося із розповсюдженою проблемою соціально прийнятних пояснень з боку жінок власної репродуктивної поведінки, натомість їх справжні мотиви виявлятимуться витисненими, заміщеними чи запереченими. Адже, мотивація народження чи відмови від народження дитини у сучасних молодих жінок може не відповідати соціокультурним особливостям нашого суспільства, існуючим нормам, соціальним очікуванням тощо. Вважаючи репродуктивну сферу, і репродуктивну мотивацію зокрема, інтимною зоною особистості, ми формували методичний інструментарій дослідження, спираючись на наступні положення:

– глибинні смисли людської поведінки та її мотиваційного аспекту найповніше розкриваються в оповіданні, бо ж часто розуміння себе приходять через текст і навпаки. Описуючи власне життя, у подієвому потоці молоді жінки виокремлюють найбільш значущі для них моменти, по суті конструюючи історію власного життя. Вибірковість уведення тих чи тих подій у наратив, пояснюють переважно тим контекстом, в який він включений. Особливого значення така вибірковість набуває при створенні наративу про себе майбутню, характеризуючи ступінь зв'язку усталеної ідентичності молодої жінки з її внутрішніми ціннісно-смисловими орієнтирами сьогодення із її «майбутньою» ідентичністю;

– беручи участь в емпіричному дослідженні мотивації народження чи відмови від народження дитини молодій жінці зручніше говорити про третіх осіб, аніж про власні міркування щодо окресленої проблеми, безпечніше приписувати чи проектувати на інших власні погляди, життєву позицію, мотиви вчинків і, таким чином, мати змогу уникнути ситуацій соціального осуду, критики, а отже страху бути незрозумілою й неприйнятною іншими;

– найбільш поширеним методичним засобом для отримання первинної соціально-психологічної інформації є анкета, яка, з одного боку, не є суворо регламентованим інструментом дослідження, з іншого – має неабияку гнучкість. Анкетування сприяє аналізу особливостей індивідуальної життєвої історії, світогляду, суб'єктивного ставлення молодих жінок до материнства, вивчення їх репродуктивних планів, а також виокремленню самопрезентованих репродуктивних мотивів.

Такий підхід до вивчення репродуктивної мотивації молодих жінок в Україні та тих чинни-

ків, що впливають на її формування дозволив нам виявити не лише декларовані, «явні» мотиви народження чи відмови від народження дітей в майбутньому, а й відповідні латентні мотиви, які виявлялися «незручними», соціально небажаними, або ж просто неусвідомлюваними.

Отже, за результатами усебічного дослідження, найбільш значущими репродуктивними мотивами молодих жінок у найзагальнішому вигляді є соціокультурні, родинні, соціально-економічні, політико-економічні, біологічні, фізіологічні, психологічні (егоїстичні, альтруїстичні) та ситуаційні.

Соціокультурні включають у себе мотиви народження дитини, зумовлені соціальними експектаціями, традиціями, культурно-етнічними особливостями оточуючого середовища в цілому й продиктовані переважно потребою у приналежності до великої групи, соціуму. Ці репродуктивні мотиви вербально означені так: народження дитини «сприяє збереженню нації, традицій, підвищенню авторитету у соціумі, набуттю високого соціального статусу», «відповідає вимогам, очікуванням суспільства», «задовольняє запит держави на відтворення населення» тощо. Й досі молоді жінки часто (34% від загальної вибірки) схильні пояснювати власне бажання народжувати дитину саме подібними мотивами, оскільки таке мотивування, враховуючи актуальну ситуацію в Україні, є дійсно соціально схвалюваним. Жінки, що відмовляються народжувати дітей у майбутньому схильні опозиційно ставитися до соціокультурних норм нашого суспільства, вважаючи їх застарілими й такими, що не відповідають запитам сучасності.

Внутрішньо-сімейні, або родинні мотиви передбачають відповідність репродуктивної поведінки молодої жінки очікуванням членів сімейної системи, сімейним нормам, традиціям та зумовлені потребою у приналежності до свого роду і його відтворення. Часто особливу роль тут відіграють наслідування та компенсація. Варто відзначити, що існує тенденція змішування, або підміни родинних мотивів із психологічними. Молоді жінки й справді можуть видавати бажання батьків у народженні нащадка за своє власне та не усвідомлювати це. Родинні мотиви виявляються у бажаннях «набуття авторитету та внутрішньо-сімейного статусу», «продовження роду», «підвищення цінності жінки в сім'ї та родині в цілому» тощо.

Важливою групою мотивів виявилася соціально-економічна, котра означалася, в першу чергу, потребами та бажаннями молодих жінок підвищити матеріальний статус родини, розширити, покращити житлові умови, забезпечити благополуччя родини у старості тощо. Й досі значна частка молодих жінок вважає значущими соціальні виплати при народженні дитини, пільги, що надають молодим матерям за умови багатодітності, можливість участі у соціальних програмах пільгового житла. На нашу думку, дана група мотивів є однією з найбільш неконструктивних і потребує особливої уваги з боку соціальних працівників та психологів, оскільки тут дитина є засобом задоволення лише власних егоїстичних бажань, а отже, її народження видається вкрай неекологічним й небажаним вчинком.

З огляду на соціальну-політичну ситуацію в країні, виявилася група репродуктивних мотивів,

тісно пов'язаних із нею. Аннексія Криму, проведення АТО на Сході України зумовлює потребу у частки жінок народжувати невідкладно («тому що може не встигнути», «аби чоловіка не мобілізували», «щоб повернули чоловіка додому», «аби не залишитись однієї» тощо), чи, навпаки, відмовлятися від народження дитини («в такій країні страшно народжувати» і т.і.). Відзначимо, що дана група мотивів вивчена нами досить побіжно, оскільки основне емпіричне дослідження проводилося до початку воєнних подій в Україні.

Неможливо обійти увагою біологічні мотиви, які пояснюють бажання мати дітей переважно інстинктом, призначенням жінки народжувати і т. і. А також фізіологічні мотиви, що зумовлені, перш за все, загальним і репродуктивним здоров'ям молодих жінок, генетичними та загальними захворюваннями тощо. Цікаво, що саме у цієї частки респонденток, переважають внутрішні, альтруїстичні мотиви народження дитини, і навіть у випадку неможливості народжувати, дитина сприймається ними як автономна цінність.

Найбільш розширеною виявилася психологічна група мотивів, яку ми умовно розділили на егоїстичну та альтруїстичну. Егоїстичні психологічні мотиви передбачають переважно бажання задовольнити власні інтереси, потреби за рахунок дитини (дитина – засіб). Це мотиви самоствердження, самореалізації через дитину (т. з. «нарцисичне розширення»), опора на дитину в майбутньому, продовження молодості, підвищення самооцінки, долання почуття самотності, зміцнення сім'ї, маніпуляція родиною за допомогою дитини тощо. Альтруїстичні ж психологічні мотиви зумовлені скоріше цінністю дитини й передбачають задоволення потреби у народженні дитини (дитина – ціль). При цьому, народження дитини сприймається молодими жінками як можливість отримати новий життєвий досвід та передати їй частину власного, можливість реалізувати себе у материнстві, дбати про дитину та віддати їй усю накопичену любов, «показати надзвичайно чарівний, прекрасний світ» тощо. На жаль, частка респонденток з подібними репродуктивними мотивами вкрай мала (менше 12% від загальної вибірки).

Серед основних груп мотивів виявилася і така, що об'єднує пояснення народження чи відмови від народження дитини молодою жінкою через ситуаційні зовнішні події. Вербально такі мотиви означаються так: «як Бог дасть», «якщо раптом завагітнію, народжуватиму», «взагалі не планую, проте, як карта ляже», «хіба таке заплануєш?», «подивлюсь по ситуації» тощо. Забігаючи наперед, відзначимо, що у даній частки молодих жінок (9% від загальної вибірки) виявився зовнішній локус контролю та низький ступінь особистісної зрілості.

Аналізуючи ж основні чинники формування репродуктивної мотивації молодих жінок, ми виділили найбільш значущі для нашої вибірки. Ними виявилися культуральні, соціально-економічні, соціально-психологічні та індивідуально-психологічні. Як і очікували, біологічні чинники виявилися такими, що не відіграють особливої ролі у мотивації народження чи відмови від народження дитини.

Жінки-чайлдфрі власну відмову від народження дитини у майбутньому обґрунтовували переважно соціально-психологічними, соціально-

економічними, політико-економічними та психологічними мотивами. У найзагальнішому вигляді вони посилалися, зокрема, на неблагоприємну ситуацію в країні, фінансову кризу, необхідність професійного становлення, бажаннями зберегти свободу, фізичну привабливість, здоров'я тощо. Варто відзначити, що переважна більшість жінок, які декларують філософію «вільних від дітей», пояснювали відмову народжувати саме альтруїстичними психологічними мотивами: «дитина варта народжуватися у мирній країні», «я повинна мати змогу гарно забезпечити власну дитину, проте такої змоги немає», «краще я допоможу чужим, вже народженим дітям» і т. п. Однак за результатами дослідження значна частка таких жінок має травматичний досвід у сфері дитячо-батьківських, чи чоловічо-жіночих стосунків.

Висновки і пропозиції. Таким чином, результатами дослідження дозволили нам виявити най-

більш значущі репродуктивні мотиви молодих жінок, якими у найзагальнішому вигляді є соціокультурні, родинні, соціально-економічні, політико-економічні, біологічні, фізіологічні, психологічні (егоїстичні, альтруїстичні) та ситуаційні. Вагомими чинниками виявилися культуральні, соціально-економічні, соціально-психологічні та індивідуально-психологічні. При цьому, як ми і очікували, біологічні чинники виявилися такими, що не відіграють особливої ролі у мотивації народження чи відмови від народження дитини. Переосмислення проблем репродуктивної поведінки з точки зору суб'єктно-вчинкового підходу у майбутньому та створення належних умов для розгортання суб'єктності жінки як передумови свідомого материнства видається нам основою винайдення адекватних засобів впливу, спрямованих на покращення, в першу чергу, якісних характеристик демографічної картини в Україні.

Список літератури:

1. Филиппова Г. Г. Материнство и основные аспекты его исследования в психологии / Г. Г. Филиппова // Вопросы психологии. – 2001. – № 2. – С. 22–36.
2. The Different Faces of Motherhood / B. Birns, D. F. Hay eds. – N. J. – L.: Springer, 1988. – 291 p.
3. Nicolson N. A. Maternal behaviour in human and nonhuman primates / In J. D. Loy, C. B. Peters, eds // Understanding behavior: what primates studies tell us about human behaviour. – N.Y.: Oxford University Press, 1991. – P. 17–55.
4. Pryse C. R. Motherhood in human and nonhuman primates: biological determinants / C. R. Pryse, R. D. Martin, D. Skuse eds. – Basel: S. Karger, 1995. – 176 p.
5. Raphael-Leff J. Facilitators and regulators: Two approaches to mothering / J. Raphael-Leff // Brit. J. Med. Psychol. – 1983. – V. 56. – № 4. – P. 379–390.
6. Тинберген Н. Поведение животных / Н. Тинберген. – М.: Мир, 1985. – 195 с.
7. Хайнд Р. Поведение животных / Р. Хайнд. – М.: Мир, 1975. – 856 с.
8. Lorenz K. Evolution and modification of behaviour / K. Lorenz. – Chicago: University of Chicago Press, 1965. – 121 p.
9. Altmann J. Life span aspects of reproduction and parental care in anthropoid primates / Ed. by J. Lancaster, J. Altmann, A. Rossi, L. Sherrod // Parenting across the life span. – N.Y.: deGruyter, 1987. – P. 10–57.
10. Радионова М. С. Динамика переживания женщиной кризиса отказа от ребенка: дисс. ... канд. психол. наук: 19.00.01 / Радионова Мария Сергеевна; Психологический Институт РАО. – М., 1997. – 157 с.
11. Баз Л. Л. Особенности общения со взрослыми младенцев от матерей с послеродовыми депрессиями / Л. Л. Баз, Г. В. Скобло // Психология сегодня. – 1996. – Т. 2. – Вып. 3. – С. 133–134.
12. Волков В. Г. Индивидуально-психологические особенности беременных с угрозой выкидыша / В. Г. Волков, Ю. С. Садкова, Н. В. Шабалина // Актуальные вопросы трансфизиологии и клинической медицины: Материалы науч.-практ. конференции. – Киров, 1995. – С. 74–75.
13. Овчарова Р. В. Родительство как психологический феномен: Учебное пособие / Р. В. Овчарова. – М.: Моск. психол.-соц. ин-т, 2006. – 496 с.
14. Чибисова М. Ю. Феномен материнства и его отражение в самосознании современной молодой женщины: автореф. дисс. ... канд. психол. наук: 19.00.13 / Чибисова Марина Юрьевна; Московский педагогический государственный университет. – М., 2003. – 22 с.
15. Мещерякова С. Ю. Изучение психологической готовности к материнству как фактора развития последующих взаимоотношений ребенка и матери / С. Ю. Мещерякова, Н. Н. Авдеева, Н. И. Ганошенко // Соросовские лауреаты: Философия. Психология. Социология. – М.: Владос, 1996. – С. 21–25.
16. Минюрова С. А. Диалогический подход к анализу смыслового переживания материнства / С. А. Минюрова, Е. А. Тетерлева // Вопросы психологии. – 2003. – № 4. – С. 63–75.
17. Тиунова О. В. Особенности психологической готовности старшоклассниц до материнства / О. В. Тиунова // Проблемы загальної та педагогічної психології: Зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / За ред. С. Д. Максименка. – 2006. – Т. VIII. – Ч. 8. – С. 293–298.
18. Івачевська О. В. Дослідження особливостей репродуктивної мотивації молодих жінок: проблеми та перспективи / О. В. Івачевська // Наукові студії із соціальної та політичної психології: зб. статей / НАПН України, Ін-т соціальної та політичної психології; [редакційна рада: М. М. Слюсаревський (голова), В. Г. Кремень, С. Д. Максименка та ін.]. – К.: Міленіум, 2013. – С. 152–163.
19. Івачевська О. В. Методичний інструментарій дослідження репродуктивної мотивації молодих жінок / О. В. Івачевська // Психологічні перспективи. – 2014. – Вип. 24. – С. 125–137.
20. Івачевська О. В. Методологічні засади емпіричного дослідження особливостей репродуктивної мотивації молодих жінок / О. В. Івачевська // Зб. Психологічні науки: проблеми і здобутки. – К.: Київський міжнародний ун-т, Інститут соціальної та політичної психології НАПН України, 2014. – Вип. 5. – С. 43–60.

Ивачевская О.В.

Институт социальной и политической психологии
Национальной академии педагогических наук Украины

ОСНОВНЫЕ РЕПРОДУКТИВНЫЕ МОТИВЫ МОЛОДЫХ ЖЕНЩИН В УКРАИНЕ

Аннотация

Рассмотрены феномены материнства и сознательного отказа от материнства (чайлдфри) в контексте репродуктивного поведения личности. Очерчен круг проблем эмпирического исследования особенностей мотивации рождения, или отказа от рождения ребенка молодыми женщинами. Доказана целесообразность применения проективного метода в исследовании мотивационной сферы личности. Определены особенности репродуктивной мотивации и основные факторы ее формирования у молодых женщин в Украине. Предложена классификация репродуктивных мотивов, согласно их содержанию.

Ключевые слова: репродуктивная мотивация, репродуктивные мотивы, чайлдфри.

Ivachevs'ka O.V.

Institute of Social and Political Psychology
National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine

THE MAIN REPRODUCTIVE MOTIVES OF YOUNG WOMEN IN UKRAINE

Summary

This paper is concerned with the phenomenon of motherhood and conscious rejection of motherhood (childfree) in the context of reproductive behavior. Problems of empirical research of characteristics of reproductive motivation and denial of childbirth of young women are highlighted. The advisability of using projective methods of research motivational sphere of personality is proved. Features of birth motivation and the main factors of formation of young women in Ukraine are identified. The final result of this thesis was classification of reproductive motives according to their content.

Keywords: reproductive motivation, reproductive motives, childfree.